

Fredrikstad 19. februar 1993

Fredrikstad Arbeiderpartis 100 års-jubileum

Med forbehold om endringer

Statsminister Gro Harlem Brundtland

JUBILEUMSTALE

Partifeller.

Gratulerer med 100-års jubileet.

Det var djerve målsettinger som var drivkraften bak stiftelsen av Arbeiderpartiet på slutten av forrige århundre. Visjonen var å omforme et urettferdig og klassesdelt samfunn til et samfunn der det var plass for og bruk for alle.

De som vokste opp den gangen kunne regne med å bli vel 50 år - i dag er levealderen 74-75 år, og mange blir enda eldre. De fleste familier hadde seks barn og spedbarnsdødligheten var ti ganger høyere enn i dag. Det var 600 leger i hele landet. Barna fikk ikke mer skolegang enn de nå har skoleferie, 12 uker i året. Norge var et fattigsamfunn og et klassesamfunn. Men det var også et samfunn i oppbrudd, på terskelen til en ny tid.

Den gryende industrien vant fotfeste. Tyve år før Fredrikstad Arbeiderparti ble stiftet, kom den første treforedlingsbedriften igang. Vi begynte å bearbeide våre råvarer. Tømmeret ble ikke bare til plank, men også til cellulose. Opphevelsen av sagbruksprivilegiene ga støtet til en voldsom vekst i trelastindustrien, ikke minst her i distriktet. Ingen annen by blomstret så sterkt i disse årene som Fredrikstad. Bybefolkningen ble tredoblet på fem år.

Denne utviklingen la grunnlaget for økende velstand, men det var ikke gitt at velstanden skulle komme alle til del. Det var den politiske oppgaven partiets pionerer tok på seg, og som partiet vårt har lyktes med.

Vi er stolte over hva Arbeiderpartiet har utrettet i Norge. Vi har skapt en sosial revolusjon. Vi tok ikke friheten fra noen, men ga den til alle. Privilegiene ble borte, men ingen ble gjort maktesløse. Vår største seier er denne: Frihet, likhet og solidaritet er ikke bare bygd inn i samfunnsstruktur og ordninger, det har fått rotfeste i folks sinn og holdning.

I dag - bare 360 uker foran et nytt århundreskifte står vi også midt oppe i store forandringer. Den teknologiske og vitenskapelige utvikling har gitt oss en velstand og muligheter ingen kunne drømme om for 100 år siden. Men mer enn halvparten av verdens befolkning lever fortsatt i fattigdom. Stadig flere og sterkere tråder vever landene tettere sammen og har erstattet krig og konflikt med samarbeid og fellesskap. Men fortsatt er det land og regioner hvor mennesker drepes og fornedres i meningsløse kriger og konflikter. Vi ser at krefter vi trodde oss ferdige med i vår verdensdel, igjen vinner fotfeste; ikke bare i gatene, men også ved valgene. Gjennom rovdrift på naturressursene har vi brakt vårt miljø

til kanten av en truende katastrofe.

Disse perspektivene gir oss nye utfordringer. Vi stilles overfor en ny moralsk utfordring: Vårt ansvar gjelder ikke bare behovene og rettighetene til dem som lever i dag, de må også omfatte generasjoner som ikke er født - og miljøet, selve vårt livsgrunnlag.

Som for 100 år siden står vi ved et veiskille. Nå som den gang må vi ta politisk styring over utviklingen. Vi må styrke den politiske styringen over de teknologiske og økonomiske kreftene. Vi må bygge ut demokratiet, også på tvers av landegrensene. I de rike landene står vi overfor de samme problemene: Økonomisk stagnasjon og høy arbeidsledighet setter selve velferdssamfunnet i fare. De fattige landene får ikke del i den økonomiske og sosiale utviklingen. Og vi deler alle de voksende miljøproblemene.

For å løse disse oppgavene må vi forene kreftene. Ikke noe land kan lenger komme seg ut av vanskelighetene alene, helt uavhengig av hva som skjer i andre land. Vi trenger mer fellesskap for å gjenreise tryggheten og framtidstroen.

Ta vår egen situasjon. Til tross for at det har vært satt inn mange titalls milliarder for å bekjempe ledigheten de siste årene, er ledigheten høyere enn før. Vi fører en mer ekspansiv økonomisk politikk enn vi noen gang har gjort. De siste årene har mer enn 50.000 fått arbeid i stat, fylkeskommuner og kommuner. Men vi har mistet tre ganger så mange arbeidsplasser i industri og annen privat næringsvirksomhet. Den økonomiske veksten stanser opp. Det gir ikke bare arbeidsledighet, det skaper også vanskeligheter med å holde oppe velferdsordningene. I år betaler vi 100 milliarder i pensjoner og andre trygdeytelser. De neste fire årene vil dette øke med 25 milliarder kroner. Ved århundreskiftet vil det være 190.000 eldre over 80 år, nesten 40.000 flere enn i dag - som trenger helse- og omsorgstilbud. Bare disse økningene vil kreve mer enn vi kan forvente at den økonomiske veksten hjelper oss med de første årene.

Når vi vet at vi i år bruker 50 milliarder mer på statsbudsjettet enn det staten får inn, forstår vi at vi ikke bare kan bevilge oss ut av vanskelighetene. Hvis vi bare fortsetter å øke underskuddene, kan vi havne i de samme problemene som Sverige, der en halv million er blitt arbeidsledige og hvor de må skjære kraftig ned på velferdsordningene. Heller ikke kan vi spare oss ut av problemene, slik Høyre vil. Den oppskriften har de forsøkt i mange andre land, uten å lykkes.

Likevel er det denne oppskriften Høyre anbefaler, når partiets leder uttaler seg som om ledigheten er noe Arbeiderpartiet har stelt i stand ved å føre feil politikk. Da lukker hun jo øynene for hva er skjedd i de land som fører annen politikk enn det vi gjør. I Sverige, Finland, Danmark, Tyskland, England og i flere andre land; overalt øker dessverre ledigheten - og den har økt langt mer enn her hos oss. I Finland nærmer den totale ledigheten seg 20 prosent. Danmark har under borgerlig regjering strevd med høy ledighet

i mange år.

Det vi må ta inn over oss er at går det dårlig ute, virker det også fort inn på oss i Norge. Jo mer sysselsettingspolitikken mislykkes i andre land, jo vanskeligere blir det å mestre problemene hos oss selv. Derfor er det ikke uvensentlig hva andre land gjør eller ikke gjør i kampen mot ledigheten. Jo flere allierte vi får i arbeidet med sysselsettingen, jo bedre blir mulighetene for å lykkes.

Vi må satse - slik vi gjør - for å styrke næringslivet og skape de verdiene vi trenger. Det er bare slik vi kan skape nye arbeidsplasser og sikre velferdssamfunnet.

Vi kan og skal gjøre mye i Norge. Når ledigheten likevel har steget, er ikke årsaken at det vi gjør er feil, men at det vi kan gjøre ikke er tilstrekkelig. Hvis vi ikke får snudd utviklingen også i andre land, vil problemene der velte inn over oss.

Jeg vet at dere godt kjenner til hvordan hendelser i andre land virker direkte inn her hos oss. Vi har alle gledet oss over de politiske omveltningene i Øst-Europa. Men da Sovjetunionen fallt fra hverandre, falt også bunnen ut av et viktig eksportmarked for mange bedrifter her i Østfold. Den nye direktøren ved Greaker Industrier forteller til lokalavisene at markedet i Russland som kjøpte 40% av matpapirproduksjonen, nå er helt borte. Derfor har bedriften vært gjennom flere omganger med permitteringer og har måttet finne nye markeder.

Det er ikke bare slike brå omveltninger som skaper forandring. For tyve år siden kunne vi kjøpe reiseradioer som var laget på Mascot her i byen og kjøleskap fra KPS i nabobyen. Tandbergs fjernsyn og båndopptakere var blant de beste som ble laget. I dag kjøper vi nesten alt vi trenger av slike forbruksartikler fra andre land. Hvorfor er det blitt slik? Jo, fordi andre produserer disse varene både billigere og bedre enn det vi selv greier.

Vi har fått en sterkere internasjonal arbeidsdeling der hvert land utnytter sine fortrinn i konkurransen med andre. Vi har fått en sterkere arbeidsdeling, men også et sterkere samarbeide. Produktene settes sammen av deler fra mange land. Mange biler har støtfangere, felger, bilbelter og bensintanker som er laget i Norge.

Denne utviklingen har også skapt et felles marked. Vi finner igjen de samme produktene verden over. Når direktøren på Greaker Industrier ser etter lyspunkter for sin bedrift, hvor ser han dem? Jo, i Regjeringens tiltakspakke fra desember, lavere kronekurs og en vekst på markedene i USA. Det understreker hvor avhengige landene er blitt av hverandre. De tiltak vi selv har hånd om, er til god hjelp. Men det må også lykkes den nye presidenten å få fart på amerikanske økonomi, hvis Greaker skal få et nytt marked for sine produkter.

Det er denne utviklingen og situasjonen vi har tatt utgangspunkt i når vi har utformet vårt nye partiprogram og Regjeringens langtidsprogram.

Vi setter verdiskapning og sysselsetting i forgrunnen. Det er nå vår aller viktigste oppgave. Skal vi lykkes, må vi

holde fast på en solidarisk inntektspolitikk og en rettferdig fordeling. Hvis vi som har arbeid skal bevilge oss stadig høyere lønn, blir det vanskeligere å skape arbeidsplasser til de som ikke har arbeid.

Vi kan ikke regne med en økonomisk vekst de kommende årene som både kan gi rom for å dekke de økende utgiftene, bl.a. i Folketrygden, til de nye oppgaver som vi ønsker å løse og til å redusere underskuddet på statsbudsjettet. Derfor må vi også påta oss den vanskelige oppgaven å omfordele utgiftene på statsbudsjettet slik at vi kan sette inn mer ressurser for å skape flere arbeidsplasser.

Utviklingen av næringslivet er ikke bare avhengig av lavere kostnader, tilgang på råvarer og adgang til markedene. Kunnskap og kompetanse er blitt stadig viktigere. Det ligger stadig mer forskning og kunnskap bak alle slags varer og tjenester. Borregaard fabrikk er ikke bare en treforedlingsbedrift, det er en kjemisk bedrift. Når Greaker og andre trefordlings-bedrifter i Østfold skal vinne nye markeder, er språkkunnskap en nødvendig faktor. Form og design er også blitt viktig for å få solgt produktene. Glomma Papp er ikke lenger en fabrikk som produserer papp; de lager emballasje, og da er form og farge en like viktig konkurransefaktor som kvaliteten på pappen.

Det er i en slik sammenheng vi må se den sterke satsingen vi har gjort og som vi fortsatt legger opp til når det gjelder utdanning. Loven som gir alle rett til videregående utdanning skal settes ut i livet. Vi bygger ut høyere utdanning. Vi skal utvide grunnskolen med skolestart for 6-åringene. Og vi skal gi voksne som har behov for å fornye sin kunnskap, muligheter til det. Kunnskap og kompetanse styrker den enkeltes muligheter på arbeidsmarkedet og det styrker næringslivets muligheter til å vinne nye markeder.

Det er også for å styrke næringslivets muligheter vi har brukt milliarder de siste årene på å forbedre kommunikasjonene, fjernet flaskehalser og styrket jernbanen. Hvor viktig gode kommunikasjoner er, forstår vi når vi vet at en stor bedrift som Borregaard bruker like mye på transport som på lønninger i året.

Vi ser tegn på at utviklingen er i ferd med å snu. Norsk industri økte eksporten i fjor og tar markedsandeler. Mye tyder også på at vi i fjor fikk en liten oppgang i antall arbeidsplasser i industrien, etter mange år med nedgang.

Som et tradisjonsrikt industrifylke har Østfold sterkere enn mange andre fylker fått merke kravene til omstilling de siste tyve årene, og Østfold er da også blant de fylker som nå har høyest ledighet. Nedgangen i industrisysselsettingen er betydelig sterkere i Østfold enn i landet som helhet, men - heldigvis - har også økningen i sysselsettingen innen offentlig sektor og i privat tjenesteyting vært betydelig sterkere enn ellers i landet.

Sammen med Østfold Arbeiderparti går vi nå systematisk igjennom situasjonen i Østfold. Med den store avskallingen vi har sett av industriarbeidsplasser, er det spesielt denne

næringen som søkelyset rettes mot. Hovedspørsmålet som blir drøftet med en rekke av de store bedriftene, er hvilke utfordringer og muligheter de ser for seg i årene framover. Hva sier de om status og utsikter, hvordan innretter de sine offensive strategier og hvor trygger skoen?

De av dere som har rukket å studere Langtidsprogrammet vil vite at Regjeringen nå driver en svært omfattende og aktiv næringspolitikk, med tiltak som spenner fra utdanning og støtte til forskning og over i rekken av økonomiske virkemidler og støtte til små og mellomstore bedrifter. Hovedpoenget med den gjennomgangen vi nå gjør av Østfold-industrien, er å få et mer presist inntrykk av hvordan disse statlige virkemidlene er tilpasset utfordringene i dette fylket. Resultatet av utvalgets arbeid vil foreligge i begynnelsen av april, og vi kan da bedre se hvordan vi kan utnytte de mulighetene dette fylket har.

For at mulighetene er mange, er det liten tvil om. Noe også Østfold Energiverk har fått godt fram i sitt initiativ for å trekke utenlandske bedrifter og investorer til fylket. De er nå i ferd med å distribuere brosjyra "Industri i det grønne" til en rekke land gjennom Eksportrådet. Slike initiativ trenger vi mer av.

Jeg vet at spesielt bykommunene i Østfold også sliter med anstrengt økonomi, fordi skatteinntektene svikter og fordi inntektssystemet ikke godt nok fanger opp byenes spesielle behov. Det forslag Regjeringen skal legge fram til forenkling og endringer i inntektssystemet for kommuner og fylker, vil ta mer hensyn til dette.

Vår Europapolitikk er også en del av en samlet politikk for økt sysselsetting. Gjennom EØS-avtalen sikrer vi oss like konkurransevilkår på vårt viktigste marked, der hvor vi selger over 80% av alt vi eksporterer. De partier som fortsatt forsøker å forhindre EØS-avtalen, går inn for å sette viktige muligheter for norsk industri på spill. Vårt mål er å få satt avtalen ut i livet fra 1. juli.

La meg i tilknytning til dette kort nevne at jeg hadde et møte med tillitsvalgte og ledelsen ved DeNoFa tidligere i ettermiddag, der jeg ble grundig orientert om den spesielle situasjonen denne bedriften kommer i når EØS-avtalen trer i kraft. Dette skal følges opp gjennom nye møter med Handelsdepartementet.

Når vi også ønsker medlemskap i EF, er det for å være med og styre en utviklingen som uansett om vi er med eller ikke, får stor betydning for oss selv. Alle landene i Europa møter de samme utfordringene. Høy arbeidsledighet, en økende eldrebølge og økende omsorgsbehov både for de eldre og for barna. Utviklingen har vist at ikke noe land kan løfte seg ut av arbeidsledigheten og de økonomiske problemene på egen hånd.

Derfor må vi få til en samordning av den økonomiske politikken mellom landene, slik Regjeringen tok initiativ til overfor alle EØS-landene i høst og som EF-landene nå også arbeider med. På samme måte som vi har gått sammen om å sikre fred og sikkerhet i vår verdensdel, må vi gå sammen om å sikre sysselsetting og velferd.

De sosialdemokratiske partiene og fagbevegelsen i Norden la fram nylig et slikt initiativ - "Sett Europa i Arbeid". Det inneholder er et djervt mål. Men å halvere arbeidsledigheten i løpet av de kommende fem årene et helt nødvendig mål. Særlig ligger den store arbeidsledigheten blant ungdom der som en tidsinnstillt bombe. Alle ansvarlige politikere må se hvilke farer det ligger å i la store ungdomsgrupper gå og drive i en tilværelse uten mening. Heldigvis begynner det å skje ting. Både i de enkelte land og i EF er det stadig flere som nå gir uttrykk for at det må tas et langt større politisk ansvar overfor arbeidsløsheten.

Da må vi som SAMAK-rapporten tar til orde for, gjennomføre tiltak for å få til vekst i sysselsettingen i alle land samtidig. Vi må satse sterkere på utdanning og kompetanse i arbeidslivet og investeringer mer i transport og kommunikasjonssystemene. Slik vi har gjort her hjemme de siste årene. Jo flere land som satser samtidig, jo lettere vil det være å få det til og jo gunstigere virkninger vil det ha på sysselsettingen.

Dette initiativet kalte Høyres leder, Kaci Kullmann Five nylig for "overbud". "Overbud blir ikke bedre, selv om de blir overnasjonale," sa hun. Slik viser Høyre sin manglende vilje til å bruke offentlige budsjetter for å trekke oss ut av ledigheten. Dette har ingenting med overbud å gjøre. Det dreier seg om å sette den viktigste oppgave de europeiske landene står overfor på dagsorden. Alle muligheter som finnes for å få redusert ledigheten må tas i bruk. Hvis vi ikke bruker internasjonalt samarbeid til å løse de mest presserende problemer landene står overfor, vet ikke jeg hva samarbeidet skal benyttes til. Ingen politiker kan love at ledigheten skal fjernes, men politikere kan love at kampen mot ledigheten skal ha være det viktigste vi arbeider med. Det er det de sosialdemokratiske partiene og fagbevegelsen går inn for. Og det er en slik politikk vi ber om oppslutning til i valget til høsten.

Hva er alternativet til en slik linje? Senterpartiet og SV mener Norge kan klare seg bedre hvis vi ikke setter iverk EØS-avtalen og ikke deltar i det forpliktende samarbeidet som nesten alle andre europeiske land ønsker å delta i. Det er viktig å ha tro på egne krefter, men en slik linje vil være et historisk brudd med en utvikling som har lagt grunnlaget for den velstand vi i dag har. Som et lite land er Norge mer avhengig av internasjonal økonomi og ordnede handelsforhold enn de fleste andre land. Vi er avhengig av store markeder for å få solgt våre produkter som er sterkt basert på råvarer; som skog, fisk, metaller, olje og gass. Å tro at vi - mer enn andre land - kan skape en egen utvikling og regulere penge- og varestrømmene over landegrensene, er rett og slett ikke realistisk.

Fulgte vi denne oppskriften, ville vi ikke få bedre styring med utviklingen, men bli styrt av en utvikling vi vil være uten særlig innflytelse på.

Høyre står for en annen ideologi. De ønsker å satse sterkere på at markedskreftene skal ordne opp, og vil redusere offentlig sektor. Det er også en feil vei å gå. Hvis Høyre hadde fått gjennomslag for forslaget om å redusere statsbudsjettet med 12 milliarder i år - ville ledigheten blitt høyere og velferden hadde blitt svekket fordi kommunene og fylkene hadde fått mindre å rutte med.

Høyre ønsker å betone individet sterkere og fellesskapet mindre. Når Høyres leder snakker om trygghet, snakker hun om "trygghet gjennom retten til å bygge sitt eget sikkerhetsnett, gjennom råderett over egen inntekt og vern av oppsparte midler".

Det farlige med denne ideologien er at den tildekker hvor avhengige vi er av hverandres innsats i et moderne samfunn. Og den gir ikke noe svar på vårt behov for langsiktighet i styringen av utviklingen og for å sikre en rettferdig fordeling.

De oppgaver vi ser framover når det gjelder velferdsbehovene krever mer fellesskap og samfunnsansvar, ikke mindre, hvis vi skal sikre tryggheten i samfunnet. Tidligere i dag besøkte jeg Østsidens Eldresenter. Det er et eldresenter som møter de behov eldre i dag har, for trygghet og omsorg, men også for aktivitet og utfoldelse.

Fram til århundreskiftet blir det ikke så mange flere eldre, men det blir flere eldre over 80 år. Vi vet at disse har større behov for helse- og omsorgstjenester. Gjærevollutvalget som har sett på behovene i eldreomsorgen framover, sier at vi må øke innsatsen med 5 milliarder fram mot århundreskiftet bare for å opprettholde dagens nivå innen eldreomsorgen. Og vi vet at eldreomsorgen mange steder må forbedres, hvis behovene skal dekkes.

For ti år siden hadde vi en ideologisk kamp om utviklingen i helsevesenet. Høyre slåss for mer privatisering og mindre offentlig styring. Bakgrunnen var den rivende utvikling innen behandlingmulighetene. Større private innslag ville gi de som kunne betale for seg, lettere tilgang til de nye mulighetene. Vi fikk stanset denne utvikling. På dette området er det behovene og ikke betalingsevnen som skal styre tilbudene.

Vi må bruke mer ressurser på helsevesenet framover hvis vi skal kutte ventelistene og gjøre de nye behandlingmulighetene som utvikles tilgjengelig for alle. Derfor vil vi ha et offentlig styrt helsevesen. Men - jeg sier det, selv om det er et stridstema her i Østfold - vi må også fortsette arbeidet med å effektivisere helsevesenet og vi må få en bedre arbeidsdeling mellom sykehusene. Hvis ikke vil vi ikke kunne holde tritt med den medisinske utvikling, med en stadig sterkere spesialisering. Tryggheten på dette område dreier seg mer om kvaliteten innenfor sykehusdøra enn avstanden til den. Sprer vi ressursene for mye, blir kvaliteten dårligere og mulighetene for å kutte ventelistene mindre.

Vi må gi barna den omsorg og trygghet de trenger. Her har vi gjort mye de siste årene, gjennom økt barnehageutbygging, skole-fritidsordningene og gjennom forlenget foreldre-

permisjon. Men fortsatt er det for mange barn som ikke får barnehagetilbud, og det er fortsatt for mange småbarnsforeldre som sliter med å få hverdagen til å gå sammen. Vi må fortsette barnehageutbyggingen og vi må gjøre foreldrepermisjonen mer fleksibel, slik at det blir lettere å kombinere arbeid og omsorg for de unge foreldrene.

Det er ingen i dette partiet som tenker seg annet enn at vi skal greie å møte disse oppgavene. Men da må ta et felles ansvar for utviklingen. Vi må ikke en gang til slippe høyrekreftene til og undergrave både styringen og fellesansvaret.

For det er jo ikke slik som noen hevder, at Høyre ikke igjen kan komme i regjeringsposisjon. Hvis det for tredje gang siden 1981 blir borgerlig flertall på Stortinget etter valget, er det slett ingen selvfølge at Arbeiderpartiet skal regjere. Når EF-spørsmålet er avgjort, og det kan skje før vi er midtveis i perioden, vil de gamle skillelinjene igjen oppstå. Senterpartiet er ikke blitt et sosialdemokratisk parti, selv om det i 1990 ikke lenger ville være med i regjering med Høyre på grunn av Europa-politikken.

Det er derfor vi foran dette valget finner det rimelig at SV bruke mer av sine krefter på å bekjempe høyrekreftene, slik vi gjør. Det er en underlig rolle for et parti på venstresiden å konsentrere all sin oppmerksomhet, negativt - mot det parti som er bærer av den sosialdemokratiske reformpolitikken i vårt land. Spør SV'erne om det de ønsker er at Høyre skal lede av i utviklingen her i landet!

Partifeller.

De 100 årene vi i dag markerer har rommet perioder med sterk økonomisk utvikling, to verdenskriger og dype økonomiske tilbakeslag. Etter krigen hadde vi nesten tre tiår med en jevn og sikker vekst. Like sikkert som en trapp bringer oss oppover, trinn for trinn, like sikker kunne hver generasjon se framtida i møte i visshet om at deres muligheter og livsstandard ville bli bedre enn foreldrenes.

Nå er denne utviklingen brutt. Vi opplever igjen tilbakeslag og usikkerhet. Vi må gjenskape tryggheten og troen på en bedre framtid. Vi må ta det samme utgangspunkt som stifterne av Fredrikstad Arbeiderparti gjorde: Lar vi andre bestemme for oss, blir vi maktesløse. I Arbeiderpartiet tror vi på menneskenes mulighet til selv å forme sin historie. Vi er ikke prisgitt utviklingens usynlige krefter. Gjennom felles politisk innsats skal vi forme vår framtid.

Her i distriktet har vi en dobbelt oppgave ved valget i høst: Å sikre Arbeiderpartiet flertall i den nye kommunen - og sikre minst fire mandater fra Østfold på Stortinget.

Utfordringene er mange. Oppgavene er krevende. Det sier vi i fra om. Men utgangspunktet er langt bedre enn det våre pionerer hadde.

La dette jubileet ikke bare bli et jubileumsfeiring, men la tilbakeblikket bli en inspirasjon til fortsatt innsats for en tryggere framtid.